

METODICKÉ POKYNY K ZIMNÉMU SČÍTANIU VODNÉHO VTÁCTVA NA SLOVENSKU

Okrem správneho obutia (v oblastiach s vysokou vrstvou snehovej pokrývky sú vhodným doplnkom uľahčujúcim sčítanie ako aj prostriedkom skracujúcim dobu jeho trvania bežky) a vhodnej optickej výbavy je potrebné na dosiahnutie porovnateľných výsledkov v rámci celého Slovenska, aby sa sčítavateľ čo najviac pridržal nasledovných pokynov.

- Sčítacími lokalitami môžu byť všetky lokality s výskytom vodného vtáctva. Tak sa jedná o rieky a potoky, vodné nádrže, štrkoviská, kanály, mŕtve ramená ale aj vlhké lúky či polia, no pri väčšine z nich sa líši spôsob sčítania, avšak významnú rolu zohrávajú aj možnosti sčítavateľa.
- Sčítavateľom môže byť každá osoba, ktorá pozná aspoň základné druhy vodného vtáctva a na ostatných vie hľadať determináčne znaky. Pred sčítaním si je vždy nutné uvedomiť poveternostné podmienky a svoje vlastné schopnosti.
- Pri menších vodných tokoch používame líniovú metódu, t.j. prechádzame ich po brehu po celom vymedzenom úseku. Na takéto sčítanie vystačí aj jedna osoba. Počas sčítania zapisujeme, len tie jedince, ktoré nám preleteli za chrbát alebo do strán a až na konci sčítania zaznamenáme tie, ktoré sme tlačili v smere nášho pohybu pred sebou.
- Pri väčších vodných tokoch sa zastavujeme na brehu po určitých intervaloch, kedy sčítame vtáctvo, tak aby sme mali prehľad o celom sčítanom úseku. Takéto rozstupy sa môžu pohybovať v rozmedzí od 200 do 300m. To však závisí od miestnych podmienok a od členitosti toku a územia.
- U menších vodných nádrží, rybníkov alebo štrkovísk sa postavíme na také miesto odkiaľ máme výhľad na celú vodnú hladinu, pričom je potrebné dávať pozor na porasty trstia a vodného rastlinstva na ich okrajoch, kde sa môže viacero druhov vtáctva zdržiavať.
- Pri väčších vodných nádržiach si vyberieme takýchto bodov viac, aby sa pokrylo čím väčšie percento z hladiny (tu treba podchytiť najcennejšie časti a uviesť koľko percent z plochy bolo pokrytých, príp. dodať mapku alebo popis častí, ktoré boli podchytené). Pokiaľ možno body sa vyberajú tak, aby bola pokrytá celá vodná hladina. Sčítať sa môže aj pomalým prechádzaním po brehu vodnej nádrže bez poplášenia vtáctva.
- Polia sčítame podobne ako vodné nádrže, pri ich sčítaní je vhodné dodať mapku s vyznačením hraníc územia, ktoré bolo sčítané.
- U sčítaného úseku uvádzame podľa možností čo najpresnejšie hranice skutočného sčítania. Tak u vodných tokov neuvádzame hranice podľa obcí, ale podľa objektov, ktoré sú jasne identifikovateľné v mape. To znamená, hranice by mali byť udané ako ústia vodných tokov či premostenia ponad vodné toky (teda nie Orava, časť od Dolného Kubína po Oravskú Porubu [to môže byť ako 700 m tak aj 7 km] správne je Orava, most v Kňažej až po ústie Beňovlehotského potoka). Z údajov o lokalite musí byť jasne definovateľná denzita vodného vtáctva. Na takto vytýčenom úseku je vhodné opakovať sčítanie aspoň v ústrednom termíne v nasledujúcich rokoch, aby bolo možné určiť s odstupom času trendy v početnosti u jednotlivých druhov, zmeny v druhovej skladbe a najvýznamnejšie lokality pre zimovanie vodného vtáctva.
- Dĺžku úseku si stanoví sčítavateľ buď dohodou s ostatnými sčítavateľmi v jeho regióne (krátke úseky však nie sú vhodné, t.j. pod 1,5km) alebo podľa vlastných schopností a možností ak je v danom regióne sám.
- Pri určovaní druhov sa vyžaduje maximálna dôslednosť a serióznosť. Sporné resp. neurčené druhy neuvádzame vôbec, alebo ich zaradenie do rodu ako neurčené kačice, čajky či husi, resp. Anas sp., Larus sp., Anser sp.. Jedince, ktoré nám preletia ponad hlavu zaznamenáme takisto, avšak do formuláru je nutné udať, že sa jednalo iba o prelet, alebo vtáky sa nevyskytli priamo na lokalite (rieke, jazere) ale na príľahom poli apod..
- Na väčších vodných plochách sú potrebné určité vedomosti na identifikáciu vtáctva aj podľa sezónneho zafarbenia, veku, pohlavia, ako aj skúsenosti pri stanovení počtu vtákov v spoločných krdľoch. Pozornosť treba venovať nenápadným druhom u ktorých môže ľahko dôjsť k podhodnoteniu početnosti. Medzi takéto patrí rybárík, potápka malá, chriašteľ či vodnár. K nesprávnemu stanoveniu počtov môže dôjsť aj u potápavých druhov vodného vtáctva (potápky, potáplice, potápače a i.), preto ak sa takéto druhy na lokalite vyskytnú, radšej je potrebné sa u nich dlhšie zdržať a zarátať aj jedince, ktoré boli v prvom okamihu pozorovania ponorené pod hladinou.
- Pri zapisovaní údajov sa neodporúča spoliehať na pamäť, ale údaje si radšej priebežne zapisovať a doma prepísať do formuláru. Ak sa sčítanie na lokalite opakuje aj nasledujúci deň, tak sa výsledky prepíšu do osobitného formuláru. Podobne sa neprepisujú údaje z viacerých lokalít do jedného formuláru ale do viacerých. V prípade, že sa jedná o komplex lokalít s rovnakými biocenózami, teda o sústavu rybníkov či štrkovísk a vtáctvo počas sčítania, resp. v krátkom období, čiže aj viackrát počas dňa prelieta medzi jednotlivými plôškami, môžu sa tieto uviesť ako jedna lokalita. V prípade, že sa vodný tok nachádza v blízkosti stojatej vodnej plochy, tak sa tieto uvádzajú do samostatných formulárov. Pri negatívnych faktoroch je potrebné sa sústrediť na tie, ktoré ovplyvňujú rozloženie vtáctva počas sčítania, teda na chvilkové, resp. krátkodobé (športový rybolov, poľovanie, vyrušovanie návštevníkmi, vypúšťanie odpadových vôd a pod..).
- Do formuláru udávajte všetky dáta o lokalite, ktoré sú Vám dostupné. Zamrznutosť vody sa udáva ako percentuálny podiel zamrzutej a celkovej hladiny skúmanej lokality. Oblačnosť sa udáva v % ako Váš odhad, ktorý hovorí koľko % oblohy bolo prekrytých oblačnosťou. Intenzita vetra sa udáva v °Bs ako udáva stupnica nižšie. Šírka vodného toku by mala byť aspoň Váš vizuálny odhad, keď už nie je možné šírku aspoň „odkrokovat“.

Stupnica vetra 0°Bs-pokoľ, dym stúpa vertikálne, 1°Bs-vietor ohýba dymovú stopu, tá nevystupuje rovno k oblohe, 2°Bs-hýbu sa listy, 3°Bs-hýbu sa listy a zástavy, 4°Bs-zástavy sú napnuté vo vetre, hýbu sa malé konáre, 5°Bs-hýbu sa veľké konáre, vlní sa povrch tokov, jazier, 6°Bs-hýbu sa veľké konáre, je možné spozorovať objekt aj zvnútra obydli, 7°Bs-hýbu sa stromy, ťažko sa kráča v protismere vetra, 8°Bs-lámu sa konáre, hýbu veľké stromy, 9°Bs-odviera škridlice a rôzne predmety, 10°Bs-láme alebo vyvracia stromy, 11°Bs-vážne škody, 12°Bs, veľmi vážne škody, ničia sa objekty